

UVODNIK

Je razred še relevanten koncept za analizo neenakosti v sodobnih družbah? Raziskovanje neenakosti kaže na precejšnje spremembe, ki so jih prinesli globalizacija, pospešena družbena mobilnost, dvig blaginje, razvoj potrošne kulture, spremembe na področju produkcije, distribucije ter potrošnje visoke in popularne kulture in tehnološke spremembe. V luči teh sprememb se pogosto govori o svetu »brez meja«, kjer se tudi pomen meja med družbenimi stratumi zmanjšuje ali pa je govora o postrazredni neenakosti. Avtorji prispevkov v tematskem bloku *Kultura in razred* skušajo ugotoviti, ali je te učinke moč zaslediti znotraj slovenske družbe, oziroma obratno, ali morda ni prav kateri od teh procesov, denimo »tehnološko informacijska« ali kulturna kompetenca, nov vir družbenega razlikovanja. Izhodiščna predpostavka je torej, da se razrednost sodobnih družb ne organizira več središčno okrog ekonomskega kapitala. Eden od ciljev avtorjev tematskega bloka (in pripadajočega raziskovalnega projekta) je tudi poskus razrešiti tradicionalni razcep med klasičnim razumevanjem razreda, ki predpostavlja, da stratifikacija izhaja iz objektivno danih ekonomskih pogojev in t.i. kulturnim pojmovanjem razreda, kjer statusni položaj obstaja relativno neodvisno od razrednega položaja in izhaja iz razlike med družbenimi skupinami v družbenem ugledu in prestižu ter je bolj vezan na poklic in odvisen od subjektivnega vrednotenja percipirane družbene manjvrednosti in večvrednosti (gl. M. Weber) ali pa sta status in razred razumljena ne samo kot povezani, toda različni obliki stratifikacije kot pri Webru in neoweberjancih, temveč obstajata v isti realnosti, kjer je vsak razredni/ekonomski odnos tudi simbolno realiziran (P. Bourdieu).

Eno ključnih nerešenih vprašanj v raziskovanju razreda danes je vloga kulturnega kapitala v procesu družbenega strukturiranja. V kolikšni meri je kulturni kapital (institucionaliziran, utelešen in objektiviran) podlaga družbenim razlikam v sodobnih družbah? V konceptualizaciji razrednih razlik in pri oblikovanju raziskovalnega instrumentarija, kulturnega kapitala danes ne moremo več obravnavati zgolj kot odvisne spremenljivke v korelaciji z ekonomsko utemeljenim razrednim položajem ter kot rezultata razrednih razlik. Kultura torej ni le v korelaciji z razrednim položajem, temveč ima v okviru sistema razrednih razlik vlogo reproduciranja in proizvodnje teh razlik. To ne pomeni, da je kulturni kapital pomembnejši od ekonomskega ali da je družbena stratifikacija bolj kulturna kot družbena oz. bolj odvisna od življenjskega sloga kot od življenjskih možnosti, temveč da moramo kulturo obravnavati kot neodvisno spremenljivko v konstrukciji in reprodukciji razrednega položaja.

Poglavitna cilja avtorjev tematskega bloka sta tako dva. Prvi je tematizacija razreda glede na materialne in kulturne vire, tj. ugotoviti, kako se razredna diferenciacija artikulira na področju kulturnih praks in kulturnega okusa ter na področju političnih vrednot in državljanstva. Izhodiščna teza tu je, da so današnji razredi presek materialnih dejavnikov in kulture, kombinacija ekonomije in kulturnega kapitala. Po drugi strani pa gre predvsem v empiričnih prispevkih tudi za ugotavljanje razrednih razlik in socialne kohezivnosti slovenske družbe glede na ekonomski in kulturni vidik razrednosti, kot tudi iskanje odgovorov na nekatera tradicionalna metodološko-teoretska vprašanja raziskovanja razreda, predvsem vprašanje vrste materialnih in kulturnih indikatorjev, ki bi bili veljaven kazalec uvrščanja v razrede v času »hibridnih konfiguracij neenakosti« (J. Pakulski).

Blok uvajata dva članka, ki se ukvarjata z realnostjo »drugega reda«, to je s percepcijo in reprezentacijo/imaginacijo razredne neenakosti: prvi (Brina Malnar) analizira razmerje med percepcijo razrednih razlik, kot jih kažejo javnomnenjske raziskave v Sloveniji in statistični podatki o dejanskih razlikah, drugi (Dejan Jontes) pa z reprezentacijo razreda v slovenski popularni televizijski kulturi. Članki v nadaljevanju tematizirajo vprašanje razmerja med razredno stratifikacijo in razlikami na področju zdravja in skrbi zase (Kamin in Tivadar), kulturnih preferenc in kulturne potrošnje (Luthar in Kurdija) ter državljanstva (Hafner). Tematski blok zaključujemo s teoretsko razpravo Andreje Vezovnik o vprašanju razreda in razredne ideologije v okviru Gramscijeve in Laclauove politične filozofije.

Brina Malnar in Breda Luthar,
gosyjuoči urednici tematskega bloka